

## ODRŽIVO EKONOMSKO UPRAVLJANJE KAO ODGOVOR NA GLOBALNE PROMENE KVALITETA ŽIVOTNE SREDINE

### SUSTAINABLE ECONOMIC MANAGEMENT AS RESPONSE TO GLOBAL ENVIRONMENTAL QUALITY CHANGE

Biljana Ilić<sup>36</sup>  
Dragica Stojanović<sup>37</sup>  
Violeta Jovanović<sup>38</sup>

DOI: <https://doi.org/10.31410/EMAN.2018.99>

---

**Sadržaj:** Globalizacija, kao savremen i nužan proces dovela je do mnogih pozitivnih ali i negativnih efekata. Zašla je u sve pore društva, te neverovatno brzim razvojem tehnologije doprinela spajanju najudaljenijih tačaka sveta sa jedne, ali i razdvajanju najbližih svetskih suseda, sa druge strane. Međutim, razvoj industrije i tehnologije na globalnom nivou doveli su u pitanje dalji opstanak ljudskog društva. Pogoršanje ekološke situacije globalno, u smislu otopljanja lednika, smanjenja ozonskog omotača, kao i širenja pustinja se dobrim delom smatra rezultatom savremenog ljudskog poslovanja. Loša ekološka situacija u različitim zemljama i regionima, zahtevala je nužno preduzimanje određenih akcija. Pitanje dalje strategije opstanka Zemlje, našlo je svoj odgovor u drugačijem odnosu čoveka prema životnoj sredini. Čovek je konačno shvatio da glavni pokretač poslovnih aktivnosti koje preduzima, ne sme biti samo ostvarenje ekonomske dobiti. U nadi da će biti spasitelj životne sredine koju je degradirao, čovečanstvo je uvelo novi koncept poslovanja i ekonomije. Koncept održivosti ili održivog razvoja predstavlja jednu od osnovnih komponenti ekonomike prirodnih resursa i životne sredine. Održivom razvoju pripada glavno mesto prilikom usvajanja i razvijanja dugoročne perspektive daljeg opstanka i napretka civilizacije. Uprkos različitim interpretacijama koje se u literaturi mogu naći, suštinu koncepta održivog razvoja čini korelacija ekonomskog razvoja i životne sredine uz uvažavanje ekoloških zakonitosti prirodnih sistema. Ovaj stav se drži ideje i načina upravljanja, usmerenog na racionalno korišćenje prirodnog bogatstva države i u skladu sa tim, na podizanje kvaliteta životne sredine i kvaliteta života, uopšte. Održivost se danas posmatra kroz prizmu bilo kojih preduzimanih akcija od strane čoveka. Bilo da se radi o poslovanju, ili nekim drugim aktivnostima, održivo ekonomsko, ekološko i sociološko upravljanje predstavlja izlaz iz loše ekološke situacije i donosi pravilne odgovore na pitanja zaštite životne sredine u globalnim uslovima.

**Ključne reči:** ekološka situacija, globalni nivo, ekonomske aktivnosti, zaštita životne sredine, održivi razvoj.

**Abstract:** Globalization, as a modern and necessary process has led to many positive and negative effects. It is present in all spheres of society, and with incredibly rapid development of technology contributed to merging the farthest regions in the world in one way, and the separation of the world's closest neighbors, in the other. However, the development of industry and technology at the global level have led to the question of existence of human society. The worsening ecological situation globally, in terms of thawing of glaciers, reduction of the ozone layer, and desertification is largely seen as a result of modern human activities. Poor

---

<sup>36</sup> Fakultet za menadžment, Zaječar, Park Šuma Kraljevica bb, Srbija

<sup>37</sup> Fakultet za menadžment, Zaječar, Park Šuma Kraljevica bb, Srbija

<sup>38</sup> Fakultet za menadžment, Zaječar, Park Šuma Kraljevica bb, Srbija

*environmental situation in various countries and regions, requiring from mankind to undertake certain actions. The issue of further strategies of survival of the Earth, found its answer in a different relation of man to the environment. The man has finally realized that the main undertaken driver of business activities should not only be the realization of economic goals. Hoping to be the savior of the environment that it degraded, humanity has introduced a new concept of business and economics. The concept of sustainability ie. sustainable development is one of the main components of the economics on natural resources and of the environment. Sustainable development belongs to top level in the adoption and development of a long-term perspective of further survival and progress of civilization. Despite the different interpretations that can be found in the literature, the essence of the concept of sustainable development makes the correlation of economic development and environmental protection with environmental laws in natural systems. This view is held with ideas, aimed at the rational use of natural resources of the state, and accordingly, to raise the quality of the environment and quality of life in general. Sustainability is now viewed through the prism of any actions that man realized. Whether on business or other activities, sustainable economic, environmental and social governance is the only way that lead out of a bad environmental situation and make the correct answers to environmental issues in global terms.*

**Key words:** *ecological situation, global level, economics activities, environmental protection, sustainable development.*

---

## 1. UVOD

Prrelaskom u novi milenijum čovečanstvo se našlo pred velikim brojem izazova. Svedoci smo svakodnevnih upozorenja koja ukazuju na velike probleme koji se javljaju u svim oblastima čovekovog života i rada, bilo kao pojedinca, bilo kao člana uže sredine ili ljudske zajednice u celini. Porazna je činjenica da je u najvećoj meri čovek i njegova težnja za napretkom u svakom smislu rezultirala pojavom najvećeg broja problema koji su naša stvarnost, a koji će se u velikoj meri odraziti i na život budućih generacija. Iz svega toga, možemo reći da nastanak i razvoj ekološke krize pojavljuje se uporedo sa nastankom i razvojem ljudske civilizacije, s tim da se ta kriza ispoljava u jednom jedinom obliku zagađenjem prirodne sredine. Globalni problemi koji predstavljaju manifestaciju krize jesu: iscrpljenost privrednih resursa i sa njim povezana energetska kriza, zagađenje i opadanje kvaliteta života u svakom smislu. Čovek je konačno shvatio da je pitanje dalje strategije opstanka drugačiji odnos prema životnoj sredini. Jedan od osnovnih koncepata ekonomike prirodnih resursa i životne sredine jeste koncept održivosti ili održivog razvoja. Uprkos različitim interpretacijama koje se u literaturi mogu naći, ovom konceptu danas pripada centralno mesto u razmatranju drugoročne perspektive opstanka i napretka čovečanstva. Dakle, može se zaključiti da suštinu koncepta održivog razvoja čini korelacija privrednog razvoja i životne sredine uz uvažavanje zakonitosti ekoloških sistema [1].

Ostvarivanje balansa između ekološkog i ekonomskog sistema sve više je predmet rasprave stručnjaka. Da bi se to ostvarilo, neophodno je izvršiti transformaciju dosadašnjeg sistema ekonomskog vrednovanja materijalnog blagostanja i dosadašnjeg ekonomskog mehanizma povećanja istog. Drugim rečima, potrebno je preusmeriti ekonomsko ponašanje ljudi, tako da sistem ljudskih vrednosti i institucija utiče na uobličavanje sistema ponude i tražnje u pravcu unapređivanja kvaliteta životne sredine. Sve to vodi razvijanju nove ekonomske discipline nazvane zelena (ekološka) ekonomija. Zelena ekonomija treba da pruži odgovor na dva pitanja koja su od izuzetnog značaja: kako zaštititi i sačuvati resurse prirodne (životne) sredine, i koje

uslove treba obezbediti da bi se omogućio prelazak sa potrošački orijentisanog neograničenog ekonomskog razvoja na dugoročno održivi ekonomski razvoj. Prema tome, Zelena ekonomija je koncept gde se rast prinosa i zapošljavanja moraju sprovesti kroz investicije, čime se smanjuju emisije ugljendioksida i zagađenja, unapređenje energetske efikasnosti i efikasno korišćenje resursa i sprečavaju gubitaka biodiverziteta [2].

## **2. EKONOMSKA DIMENZIJA GLOBALIZACIJE I EKOLOŠKA DIMENZIJA U EKONOMIJI**

Ukoliko se u obzir uzme ekonomska sfera globalizacije, mogu se izdvojiti dve suprotne dimenzije, ekonomska superiornost i socijalna inferiornost. Ekonomska superiornost dovodi do naglog bogaćenja u kojem se profit transnacionalnih korporacija uvećava. To pak vodi do formiranja novih načina efikasnosti, masovne deregulacije, privatizacije, liberalizacije i transfera kapitala u rukama preduzetnika, do globalne mobilnosti kapitala. Slobodan protok kapitala dozvoljava određenim zemljama da postavljaju najbolje uslove za sebe i svoja socijalna pitanja sa jedne strane, a sa druge strane dovodi do smanjenja pomoći zemljama u razvoju. Naglo povećanje ekonomske efikasnosti uslovljava povećanje bogatstva uske elite, ali takođe i demontažu socijalne države, odnosno socijalne nejednakosti i globalno siromaštvo. Globalizacija vodi do velikog pada u rastu Bruto nacionalnog dohotka (BDP) u siromašnim zemljama, u kojima rast BDP-a može beležiti najvišu stopu od 0,5%, dok u srednje razvijenim zemljama ova stopa može iznositi najviše 1%. U posleratnom periodu disproporcija u razvoju industrijski razvijenih i nerazvijenih zemalja iznosila je 3:1, dok danas ona ima vrednost od 100:1, u korist razvijenih zemalja. Dolazi do velike konfrontacije između severa i juga, odnosno do velike razlike između bogatih i siromašnih. Nezaposlenost u zemljama Evropske Unije je višestruko porasla. Stvorene su transnacionalne institucije poput G8, Svetske banke, Saveta bezbednosti, NATO-a, koje su postale globalna elita. Moćna globalna elita je nametnula svoj način odlučivanja, dok za nju ne postoji demokratska kontrola. Evidentni su još neki od elemenata temelja moći super sila, a jedan od njih jeste i moć upravljanja i distribucije kulturnog kapitala, odnosno znanja. Nova vladajuća klasa, odnosno buržoazija koja čini monopolski sloj sastoji se od korporativno bogatih, menadžera transnacionalnih kompanija i sl. Pod sloganom "ljudskog intervencionizma" prikriven je interes velikih kapitalističkih sila. Strategija novog svetskog poretka dozvoljava mešanje i dominaciju supersila u probleme manje i nedovoljno razvijenih područja i zemalja. Svetska zajednica stvorila je novu vrstu ekonomske zavisnosti, eksploatacije i neravnomerne razmene i raspodele rada [3]. Pojmovi rast i razvoj nisu identični pojmovi. To se može pokazati na primeru deteta koje raste, ali u tom rastu se ne mora ogledati i njegov psihološki razvoj. Tako se rast može odnositi na deo ekonomije, dok se razvoj može odnositi na celokupni napredak svih činioaca društva, ekonomije, ekologije, i sl. Razvoj spada u globalnu kategoriju. Dejstvo rastuće globalne međupovezanosti na ekonomije savremenih država bilo je takvog intenziteta i obima, da su i kreatori ekonomske politike shvatili da je, gotovo nemoguće izolovati domaće ekonomske procese i aktivnosti, od istih na međunarodnom planu. Potpuno nezavisnih tržišta, nezavisnih privreda i nezavisnih preduzeća danas nema, niti bi se isplatila njihova praktična realizacija. Pokušaj izolacije i zatvaranja više nije moguće opredeljenje jedne zemlje, već mogući status i diktat globalno relevantnih faktora i subjekata [4].

Globalna ekonomska ravnoteža je osnov savremene svetske ekonomije jer je evidentno da na jednoj strani stoji razvijen svet sa svojim opštim i pojedinačnim interesima, a na drugoj se nalaze svi ostali. U ekološki i ekonomski održivom korišćenju prirode ostvaruju se povoljni efekti, odnosno dobiti ili profit, međutim dolazi se i do zadovoljnog potrošača. Ekonomski sistem koji ne vrednuje prirodne resurse na adekvatan način i koji stimuliše neograničen

ekonomski rast, uprkos ograničenim resursima, dugoročno je neodrživ. Na relaciji ekonomija – zaštita i kvalitet prirodne sredine postoje određene suprotnosti, ali je nužno iznalaženje njihove uzajamnosti i tendencija preovladavanja ekonomskih nad ekološkim aspektima razvoja. Neophodno je uspostaviti društveni konsenzus o tome da se određeni ekološki kvalitet okruženja žrtvuje zarad ekonomskog blagostanja. Suprotstavljenost i međuzavisnost ekonomije i ekologije u savremenim uslovima nalazi sintetizovani izraz u pojmu održivi razvoj [5]. U interesu ekologije je da zadovolji određene ljudske potrebe a da se pri tome očuva nepromenjena prirodna sredina, koja obuhvata sve prirodne resurse. To je moguće postići ukoliko se primenjuju određeni postupci i metode kojima se, putem proizvodnog procesa, obezbeđuje najefikasnija moguća „prerada“ resursa, uzetih iz prirode. Na taj način se dobijaju dobra i usluge koje zadovoljavaju mnogobrojne ljudske potrebe. Realizaciji ovih procesa umnogome doprinosi dobro osmišljena ekološka politika. Pri tome je u realizaciji ekološke politike potrebno primeniti odgovarajuće ekonomske instrumente. Ekonomski instrumenti ekološke politike predstavljaju važan faktor realizacije ukupne politike privrednog razvoja. Cilj njihove primene je da se ekološkom politikom stimulišu destabilizatori ekološke ravnoteže da promene odnos prema okruženju. Postoji mnogo načina klasifikacije ekonomskih instrumenata koji se koriste u sprovođenju ekološke politike. Prema jednoj od često korišćenih podela, ekonomski instrumenti se dele na [6]:

- Porezi (troškovi),
- Subvencije,
- Depoziti,
- Kreiranje tržišta,
- Finansijsko prisiljavanje

Porezi spadaju u troškove zaštite životne sredine. Poslovni subjekti koji svojim aktivnostima narušavanju ekološku ravnotežu su u obavezi da plate određenu novčanu naknadu za zagađenje prirodne sredine. Ovi izdaci ulaze u kalkulaciju troškova ili poreza ekonomskih subjekata i povećavaju cenu proizvoda ili usluga koje ti subjekti pružaju ili ostvaruju. Subvencije su oblici novčane naknade ili pomoći koji imaju ulogu u prevenciji zagađenja i u efikasnom sprovođenju ekološke politike. Subvencije imaju podsticajnu ulogu u zaštiti životne sredine. Subvencijama se utiče na destabilizatore sa ciljem da promene svoje način poslovanja i štetnog delovanja na prirodno okruženje. Krediti koje država

usmerava prema subjektima, predstavljaju jedan od oblika finansijske podrške preduzećima. Ukoliko su preduzeća primenila određene mere koje imaju za cilj smanjenje nivoa narušavanja ekološke ravnoteže, u tom slučaju dobijene kredite/subvencije od strane države ne moraju vratiti državi. Ukoliko preduzmu odgovarajuće mere protiv zagađenja i u cilju očuvanja ekološke ravnoteže, zagađivačima se mogu odobriti tzv. „meki zajmovi“ koji se daju pod veoma povoljnim uslovima, sa kamatnim stopama nižim od onih koje se inače primenjuju na tržištu. U slučaju preduzimanja konkretnih mera protiv narušavanja ekološke ravnoteže, privredne subjekte je moguće osloboditi plaćanja poreza. Smanjenje poreza ili oslobađanje od plaćanja poreza direktno utiče na cenu proizvoda i prihode preduzeća [6]. Sistemi refundiranja i depozitni

*Dr Biljana Ilić je rođena 1.10.1970. godine u Zaječaru. Diplomirala je na Fakultetu za menadžment u Zaječaru, 2009. godine, stekavši zvanje diplomirani ekonomista. Master*



*akademske studije menadžmenta, završila je na istom Fakultetu. Doktorsku disertaciju pod nazivom „Strategijski pravci regionalnog ekonomskog i ekološkog razvoja turističkog potencijala Gamzigradske Banje“, odbranila je aprila, 2016. godine. U zvanje docenta na Fakultetu za menadžment, izabrana je jula meseca, 2016. godine*

sistemi podrazumevaju uračunavanje kazne subjektima koji utiču na destabilizaciju ekološke ravnoteže. Međutim, ukoliko subjekti izbegnu destabilizaciju ravnoteže, depoziti se vraćaju.

Kreiranje tržišta je ekonomski instrument, koji se postiže kupovinom tzv. prenosivih dozvola. Prenosive dozvole utiču na redukciju zagađenja, posebno na smanjenje emitovanja stakleničkih gasova u atmosferu. Ukupan broj izdatih dozvola jednak je željenom ciljnom nivou zagađenja. Dozvole zatim mogu biti dodeljene postojećim firmama ili prodane na aukciji. Jednom dodeljene, dozvole su u potpunosti prenosive i sa njima se može trgovati između zainteresovanih subjekata. Firme same mogu izabrati da li će smanjiti zagađenje ili kupiti dozvole za zagađenje. Bitno je da ukupan obim emitovanog zagađenja svih firmi ne može da pređe iznos koji je limitiran ukupnim brojem izdatih dozvola. Država može izdate dozvole vezati za određeni vremenski period nakon kojeg će smanjiti broj dozvola i na taj način uticati na smanjenje zagađenja u budućnosti [7]. Finansijsko prisiljavanje spada više u administrativni nego u finansijski instrument. U zavisnosti od ponašanje subjekata, isti se može primeniti kao: finansijska pomoć (ukoliko se subjekti pridržavaju ekoloških standarda) ili kazna (ukoliko se subjekti ne pridržavaju ekoloških standarda) [8].

**Dr Dragica Stojanović**  
rođena je 21.08.1965.  
godine u Zaječaru.  
Diplomirala je na Fakultetu  
za menadžment u Zaječaru,  
2008. godine. Master studije  
je završila 2009. godine.



Doktorsku disertaciju pod nazivom „Razvoj  
terminskog tržišta i trgovanja zelenim  
proizvodima u funkciji rasta tržišne vrednosti  
kompanija“, uža naučna oblast: Finansije,  
bankarstvo i berze, uspešno je odbranila  
20.09.2016. U zvanje docenta na Fakultetu za  
menadžment, izabrana je februara meseca,  
2017. godine.

Na kraju se može rezimirati da ekologizacija ekonomije za cilj ima dugoročni opstanak i održivi razvoj, umesto nekontrolisanog privrednog rasta. Cilj ekologizacije jeste shvatanje da se granice privrednog rasta moraju postaviti, kako bi isti bio logistički a ne eksponencijalni. Takođe, rast se treba postići u kvalitetu, na uštrb kvantiteta. Ekologizacija ekonomije podrazumeva proizvodnju bez otpada, stvaranje mešovite struktura u poljoprivredi, industriji i u građevinarstvu. Za privrednu granu kao što je građevinarstvo, sve veći značaj poprima biodizajn. Dugoročni opstanak i razvoj podrazumeva recikliranje materijala, prelaz na obnovljive izvore energije sa ciljem dobijanja čiste energije, uvođenje „zelenih“ čistih tehnologija, ekološki dizajn proizvoda kao i korišćenje bio-degradabilnih materijala [9].

### 3. POŽELJNO EKOLOŠKO DELOVANJE

Poželjno ekološko delovanje se može definisati kao preduzimanje aktivnosti kojima se smanjuje negativan efekat na životnu sredinu, odnosno na njen kvalitet. Može se shvatiti i kao prelazak ekonomskih i privrednih subjekata na čistije poslovanje uvođenjem novih tehnologija, maksimalnom štednjom svih resursa unutar organizacije, prelaskom na čiste izvore energije koji nemaju negativne posledice po kvalitet okruženja, ali i kroz niz mera i instrumenata ekonomske politike. Poželjno ekološko delovanje potrebno je učiniti i ekonomski rentabilnim, što se može postići uspostavljanjem odgovarajuće poreske politike, koja u obzir uzima neograničene prirodne resurse, ali pre svega ograničenost obnovljivih resursa. Ove reforme su pomenute u radu pod pojmom ekologizacija ekonomije. One se nazivaju još i zelenim poreskim reformama. Zeleni porezi obuhvataju sledeće stavke: određene emisije štetnih gasova, komunalni otpad, nuklearnu energiju, benzin, fosilna goriva, određene hemijske elemente (kadmijum, hlor, živa), betoniranje tla i drugo. Pri uvođenju ekoloških poreza treba poštovati

načelo fiskalne neutralnosti. Fiskalna neutralnost je osiguranje sadašnjeg nivoa poreskog opterećenja, prilikom uvođenja novog poreza u sistem. Ovo načelo se ostvaruje smanjenjem prihoda, odnosno poreskog opterećenja neekološkim porezima, u meri u kojoj se poresko opterećenje povećava kao posledica uvođenja novog poreza. Načelo fiskalne neutralnosti se smatra osnovnim načelom prilikom ekologizacije poreskog sistema, koje treba poštovati [10]. Dakle, instrumenti za zaštitu kvaliteta životne sredine mogu biti različiti što se može uočiti u Tabeli 1 (prema Rusell-u) [11].

**Tabela 1.** Kriterijumi za izbor instrumenata zaštite životne sredine

<i>Statička svojstva</i>	<i>Dinamička svojstva</i>	<i>Institucionalna dimenzija</i>	<i>Politička dimenzija</i>	<i>Mogući rizici za</i>
Efikasnost Informacije Sprovođenje	Fleksibilnost Promene tehnologije	Agencija Zagađivači	Distribucija Moralnost Pravičnost	Agenciju Zagađivače

Izvor: [11]

Rešavanje problema zaštite životne sredine je kompleksno pitanje i prilikom uvođenja instrumenata zaštite potrebno je rukovoditi se kako ekološkim tako i ekonomskim instrumentima. Ključni princip se svodi na mogućnost postizanja ekoloških ciljeva uz minimalne troškove. Primer dobre prakse se može videti i u primeru Evropske Unije, koja je postepeno rešavala probleme zagađenja, prema određenom broju godina. Evropska Unija je imala zacrtan Ekološki program u 6 etapa i to od 1973 godine do 2010. U svakoj etapi programa bili su zacrtani određeni nivoi u smanjenju zagađenja životne sredine (Tabela 2).

**Tabela 2.** Ekološki program EU u periodu od 1973-2010.

<i>Ekološki program</i>	<i>Ciljevi ekološke politike</i>
1973-1976.	Smanjenje zagađenja, poboljšanje kvaliteta života, međunarodna saradnja u zaštiti životne sredine
1977-1981	Sprečavanje zagađenja vode i vazduha, očuvanje šuma, racionalno upravljanje prirodnim resursima
1982-1986	Politika zaštite životne sredine, smanjenje buke, upravljanje otpadom, promocija ekoloških tehnologija, saradnja sa zemljama u razvoju
1987-1992	Politika zaštite životne sredine u oblasti poljoprivrede, poljoprivredne proizvodnje i trgovine
1993-2000	Osnove koncepta Održivog razvoja
2001-2010	2010. Naša budućnost-naš izbor – Unapređenje postojećih zakona, bliža saradnja na tržištu, pomoć stanovništvu u promeni ponašanja

Izvor: [12]

Dokazi da je čovek od davnina želeo da sačuva kvalitet životne sredine datiraju još iz doba drevnih civilizacija. U drevnoj Indiji, starom Egiptu, antičkoj Grčkoj i Rimu, kao i u drugim antičkim državama, razni propisi svedoče o tome da su elementi današnjeg savremenog prava na ekološku sredinu nastajali uporedo sa početkom razvoja prava uopšte. U suštini, predmet ekološkog prava je ekološko pravni odnos koji obuhvata sledeće ekološke vrednosti [13]:

- pravo na održiv ekonomski razvoj uz stalno unapređivanje kvaliteta životne sredine;
- pravo na racionalno korišćenje prirodnih i energetskih resursa;
- pravo na sprečavanje, smanjivanje i prevenciju svih oblika zagađivanja životne sredine;
- pravo na zaštitu integriteta biosfere, uključujući i prirodne klimatske uslove i biološku raznovrsnost;

- pravo na dostupnost informacija o stanju životne sredine;
- pravo na učešće u odlučivanju o razvoju sistema zaštite životne sredine i oceni rizika planiranog razvoja po životnu sredinu i čoveka;
- pravo na adekvatno obrazovanje i jačanje svesti u oblasti zaštite životne sredine;
- pravo na ostvarivanje međunarodne saradnje;
- pravo na humanističko vrednovanje čoveka i njegovog razvoja;
- pravo na život u zdravoj životnoj sredini.

Kada je u pitanju vrednovanje ekonomskih instrumenata, isti moraju biti jasni, realno postavljeni, pravedni, jednostavni, čvrsti - bez mogućnosti da se izbegnu, zatim prilagodljivi, verodostojni, solidarni - prilikom njihove primene ne samo u jednoj zemlji, već i globalno, da imaju svrsishodnost i na kraju da podrazumevaju odgovornost za sve izvršioce - koja spada u domen politike. U tabeli 3. su date preporučene vrednosti ekonomskih instrumenata.

**Tabela 3.** Preporučene vrednosti ekonomskih instrumenata

<b>Jasnoća</b>	Ekološki ciljevi zelene poreske reforme moraju biti realni, uverljivi i precizno utvrđeni, a javnost pravovremeno obaveštena.
<b>Razboritost</b>	Ekološke poreze treba uvoditi postupno, uz primerenu dozu opreza, pritom treba voditi računa o privrednim, ekološkim, demografskim, etno-kulturnim, psiho-socijalnim usmerenjima. Jer, svaka loše odmerena i nesmotrena akcija s lošom namerom, može uzrokovati: gubitak konkurentskih prednosti na međunarodnom tržištu, gašenje radnih mesta, pa sve do pada državnog autoriteta.
<b>Pravednost</b>	Na drugim područjima, ekološki porezi moraju se kompenzovati poreskim olakšicama u skladu s načelom fiskalne neutralnosti. Tamo gde ekološki porezi deluju regresivno nužna je primena kompenzacionih mera.
<b>Jednostavnost</b>	Ekološki porezi moraju biti toliko jednostavni da ih finansijski službenici mogu primenjivati bez teškoća.
<b>Čvrstina</b>	Za obim ostvarenih prihoda relevantna je i mogućnost poreske evazije, zbog toga treba voditi računa o dinamici njihovog plaćanja.
<b>Prilagodljivost</b>	Važan element svake strategije ekološke zaštite čini njena prilagodljivost, kako ukupnoj privrednoj dinamici, tako i tempu ekoloških promena. Uvek treba težiti tome da se priželjkivana snaga usmeravanja postigne uz što manje štetnih posledica, kad god je to moguće.
<b>Verodostojnost</b>	Utvrđivanje optimalne visine ekološkog poreza i izbora poreskog obveznika veoma je osetljivo pitanje. Sama procena opravdanosti i mogućnosti uvođenja i postupak utvrđivanja njihove optimalne visine, traži velika finansijska naprezanja (uključivanje velikog broja javnih službenika, širok krug stručnjaka, predstavnici nevladinih organizacija, lobisti različitih interesnih grupa).
<b>Solidarnost</b>	Uspešna zelena poreska reforma ne može se izvesti u jednoj zemlji bez postojanja odgovarajućeg stepena međunarodne usklađenosti. Štiteći vlastito ekološko blagostanje, visokorazvijene zemlje uvode sve veći broj standarda, propisa i ekonomskih instrumenata za internalizaciju ekoloških troškova.
<b>Svrsishodnost</b>	Puna korist od uvođenja ekoloških poreza ostvarivaće se tek onda kad se tako stečeni prihodi usmere na konkretne projekte ekološkog istraživanja i razvoja.
<b>Odgovornost</b>	Uprkos našem velikom verovanju u nauku, konačna odluka je, ipak, politička.

Izvor: [10]

## ZAKLJUČAK

Sve prisutniji i izraženiji oblici zagađenja životne sredine zahtevaju brojne institucionalno administrativne i preduzetničke aktivnosti. Rešavanje ekološke krize u svetu koje su prouzrokovane poslovnim aktivnostima dovelo je do toga da je zaštita životne sredine danas sastavni deo uticaja države na okolinu kroz tržište. Prema tome, svest o posledicama zagađenja je prisutna, ali ne u toj meri koliko je potrebno da bi nateralo zagađivače da smanje svoje emisije štetnih gasova. Polazeći od saznanja o značaju kvaliteta životne sredine za opstanak sadašnjih i budućih generacija, u uslovima globalizacije, ekološka odbrana postaje trajna obaveza svih članova društva. U skladu sa napred navedenim, gomilanje ekoloških pitanja kao posledica ubrzanog industrijskog razvoja, uticalo je na široko prihvatanje brojnih ekonomskih instrumenata, koja bi da ova pitanja reše na adekvatan način. Adekvatna primena ekonomskih instrumenata na duži rok donosi brojne prednosti. Pre svega tradicionalni načini proizvodnje zamenjuju se savremenijim, što podstiče inovacije koje dovode do porasta produktivnosti rada i višeg nivoa kvaliteta proizvoda. Pored toga, primenom savremene tehnologije ostvaruju se znatne uštede u smislu da zagađivači sami odlučuju o načinu postizanja utvrđenih standarda eko-zaštite.

Međutim, na relaciji ekonomija – zaštita i kvalitet životne sredine postoje određene suprotnosti, samim tim, neophodno je iznalaženje njihove uzajamnosti, uz težnju da ekonomski aspekti razvoja preovladavaju nad ekološkim. Prema tome, u uslovima savremene globalizacije, sve nas ovo upućuje na poželjno ekološko delovanje koje podrazumeva preduzimanje aktivnosti kojima se smanjuju negativni efekti na kvalitet životne sredine. To je ustvari prelazak ekonomskih i privrednih subjekata na čistije poslovanje uvođenjem novih tehnologija, štednju resursa, prelaskom na čiste izvore energije, kroz sprovođenje mera i instrumenata ekonomske politike.

## LITERATURA

- [1] Stojanović, D., Ilić, B. (2011) Primena aspekata ekološkog menadžmenta u funkciji održivog razvoja, *VI simpozijum „Reciklažne tehnologije i održivi razvoj”*, Tehnički fakultet Bor, Univerzitet u Beogradu, Soko Banja 18-21 septembar, str. 417-424.
- [2] Stojanović, D., Ilić, B., Đorđević, B. (2014) Green economy- risks and challenges of sustainable economic growth, *4<sup>th</sup> International Symposium on Natural Resources Management “Sustainable Development and Green Economy in Transition Countries – Challenges and Perspectives”*, May 31 –June 1, str. 103-111.
- [3] Globalizacija kao svetski proces, Internet: <http://www.seminarski-diplomski.co.rs/SOC IOLOGIJA/globalizacija-.html>
- [4] Riznić, D., Urošević, S., Vuković, M., Stević, Z. (2016) Ekonomski aspekti održivog razvoja i uticaj na životnu sredinu, *4. Međunarodna konferencija o obnovljivim izvorima električne energije*, 17-18. oktobar, Beograd, str.139-147.

### **Violeta Jovanović**

*Rođena je 22. 08. 1981. godine u Zaječaru. Završila je 2000. godine Tehničku školu u Boru, smer hemijsko-tehnološki tehničar. Diplomirala 2007. godine na Tehničkom fakultetu u Boru, smer industrijski menadžment. Doktorirala je na Fakultetu za menadžment u Zaječaru, 2016. godine, a 2017. godine izabrana u zvanje docenta na istom Fakultetu. Drži nastavu iz predmeta Ekonomika poslovanja, Organizacija i upravljanje preduzećem i Finansiranje investicija na Osnovnim akademskim studijama Fakulteta za menadžment u Zaječaru.*





- [5] Trivić, N., (2007) Ekonomija i ekologija-jedinstvo i/ili suprotnost, *Anali Ekonomskog fakulteta u Subotici* br.14.
- [6] OECD, (1989). *Economic Instruments for Environmental Protection*, Paris.
- [7] Stanić, M. (2012) Javne mjere i instrumenti u politici zaštite životne sredine, *Zbornik radova sa 10. Međunarodog naučnog skupa Sinergija*, Univerzitet Singidunum.
- [8] Milović, N. (2013). *Ekološka ekonomija*, Univerzitet Crne Gore - Ekonomski fakultet, Podgorica.
- [9] Ivanović, Z. (1996) *Ekomenadžment*, Ekonomski fakultet, Podgorica.
- [10] Adžemović, M. (2016) Preporučene determinante ekonomije u preoblikovanju ekološko-ekonomskih instrumenata u zaštiti životne sredine, *Doktorska disertacija*, Univerzitet Singidunum, Beograd.
- [11] Rusell, Clifford, S. (2001) *Appllying economics to the environment*, Oxford, Oxford university press.
- [12] Phare program pomoći preduzećima, (2004) SME-FIT EU Politika i smernice za zaštitu životne sredine.
- [13] Lilić, S., Ivanović, D.M. (2014) *Ekološko pavo*, drugo ažurirano izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za izdavaštvo i informisanje, Beograd.

**Table 1: Interviews used in the paper**

№	Acronym	Gender F/M	Age group	Residence	Education (ISCED) before 25	Current educational level	Occupation before 25	Current occupational status	Ethnicity
01	Atanas	M	90-95	capital city	3	3	unemployed	temporary job	Bulgarian
02	Bojana	F	70-75	capital city	1	1	unemployed	temporary job	Roma ethnicity
03	Desislava	F	90-95	small town	3	3	temporary job	unemployed	Bulgarian
04	Diana	F	70-75	small town	2	3	temporary job	unemployed	Roma ethnicity
05	Evdokiya	F	70-75	small town	3	3	unemployed	temporary job	Bulgarian
09	Branimir	M	70-75	capital city	3	3	non contractual job	unemployed	Bulgarian
12	Dragan	M	90-95	big city	3	3	unemployed	unemployed	Bulgarian
13	Ljuba	F	70-75	small town	2	2	temporary job	secure job	Bulgarian
14	Milica	F	90-95	small town	4	4	temporary job	unemployed	Roma ethnicity
16	Emil	M	90-95	small town	1	1	non contractual job	non contractual job	Roma ethnicity
18	Gerasim	M	70-75	small town	3	3	temporary job	unemployed	Bulgarian
19	Olga	F	70-75	small town	2	2	temporary job	unemployed	Bulgarian
20	Hristo	M	90-95	big city	3	4	non contractual job	secure job	Turkish
21	Ivo	M	90-95	big city	3	6	temporary job	secure job	Bulgarian
22	Petya	F	50-55	village	3	3	unemployed	temporary job	Bulgarian
25	Ljubo	M	70-75	village	3	3	secure job	non contractual job	Bulgarian
26	Silvia	F	90-95	village	2	2	temporary job	temporary job	Roma ethnicity
28	Nikola	M	90-95	big city	3	3	secure job	secure job	Bulgarian
29	Tatiana	F	50-55	small town	2	2	secure job	unemployed	Bulgarian